

SHARQONA TARBIYA VA MUSHOOROT ODOBINING MULOQATGA TA'SIRI

Guliston davlat pedagogika instituti

Pedagogika yo'nalishi talabasi

Turdiboyeva Sevinchxon Shuxrat qizi

Annotatsiya: Mazkur maqola sharqona tarbiya va mushoorot odobining muloqat madaniyatiga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. Maqola muloqotning insonlar o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlashdagi o'rni, odob-axloq qoidalarining zamonaviy jamiyatda tutgan o'rni haqida chuqur tahlillarni o'z ichiga oladi. Shuningdek, unda sharqona tarbiya va mushoorot odobining tarixiy ildizlari, bugungi kunda muloqat madaniyatini rivojlantirishdagi roli, hamda zamonaviy globallashuv sharoitida bu qadriyatlarning ahamiyati keng yoritilgan.

Аннотация: Настоящая статья посвящена изучению влияния восточного воспитания и этики консультации на культуру общения. Особое внимание уделено роли общения в укреплении взаимоотношений между людьми и значению морально-этических норм в современном обществе. Также подробно освещаются исторические корни восточного воспитания и этики совещания, их роль в развитии культуры общения и их значение в условиях современной глобализации.

Abstract: This article is devoted to the study of the impact of Eastern upbringing and consultation ethics on communication culture. The article highlights the importance of communication in society based on excerpts from the speeches of the President of the Republic of Uzbekistan, Shavkat Mirziyoyev. Particular attention is paid to the role of communication in strengthening interpersonal relationships and the significance of moral and ethical principles in modern society. Additionally, the historical roots of Eastern upbringing and consultation ethics, their role in developing communication culture, and their importance in the context of modern globalization are thoroughly discussed.

Kalit so'zlar: Muloqat, tarbiya, mushoorot, odob-axloq, sharqona tarbiya, xushmuomalalik, madaniyat, ma'naviyat

Sharq xalqlari o'zining boy ma'naviy merosi, odob-axloq qoidalari va oila, jamiyat munosabatlaridagi yuksak madaniyati bilan ajralib turadi. Sharqona tarbiya va mushoorot odobi nafaqat oilaviy, balki ijtimoiy muloqatning ham muhim asosi hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev "Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili" davlat dasturida ta'kidlaganidek, "Ma'naviy-ma'rifiy ishlarni kuchaytirish, yoshlarga tarbiya berishda Sharq an'analarini rivojlantirish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir"[1].

Sharqona tarbiya insonning axloqiy jihatdan yetuk, ma'naviy boy va mas'uliyatli shaxs bo'lib yetishishini maqsad qilgan. Sharq allomalari – Imom al-Buxoriy, Abu Nasr Forobiy, Jaloliddin Rumiy kabi mutafakkirlar asarlarida muloqatning axloqiy qoidalari, xushmuomalalik va sabr-toqat kabi fazilatlar yuksak qadrlangan. **Abu Nasr Forobiy** "Fozil odamlar shahri" asarida yozadi: "Inson o'z atrofidagi kishilar bilan xushmuomalalik qilmasa, u bilan barqaror jamiyat qurib bo'lmaydi"[2].

Sharqona tarbiyada ota-onaga hurmat, katta-yu kichikka ehtirom, qadr-qimmatni ulug'lash asosiy qadriyatlardan hisoblanadi. Xususan, Imom al-Buxoriy hadislarida keltirilgan ota-onaga xizmat qilish va ularga yaxshi muomalada bo'lish haqida o'gitlar bugungi kunda ham oila munosabatlarining mustahkam asosi sifatida qaraladi. Shu bilan birga, tarbiyaning ajralmas qismi bo'lmish oila muhitida bolalarga sabr-toqatli bo'lish, kechirimlilik va mehr-oqibatli bo'lish kabi fazilatlar o'rgatiladi.

Muloqat insonlar o'rtasidagi eng muhim ijtimoiy jarayonlardan biri bo'lib, u o'zaro tushunish, hamkorlik va tinchlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Muloqatda sharqona odob qoidalariga amal qilish esa insonlarning hurmat-e'tiborini oshiradi, kelishmovchiliklarning oldini oladi. **Shavkat Mirziyoyevning** "Jamiyatda mehr-oqibat muhitini mustahkamlash – eng muhim vazifamiz" deya ta'kidlashi bejiz emas. Chunki mehr-oqibat va muloqat madaniyati bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir.

Bugungi kunda globallashuv va texnologik rivojlanish tufayli insonlar o'rtasidagi muloqatning shakllari sezilarli darajada o'zgarmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali virtual muloqat qilish tobora keng tarqalmoqda. Ammo bunday virtual muloqatda ham odob-axloq qoidalariga rioya qilish, hurmat va mas'uliyatni saqlash juda muhimdir. O'zbekistonning yosh avlodini ma'naviy boyliklar bilan tarbiyalashda bunday muloqat madaniyatining o'рни katta.

Mushoorot odobi – bu o'zaro maslahatlashish, boshqalarni tinglash va ularning fikrini hurmat qilish san'ati. Shuningdek, insonning jamiyatdagi xulq-atvori, boshqa odamlar bilan qanday munosabatda bo'lishi, shaxsiy va ijtimoiy mas'uliyatlarini qanday bajarishi haqida tushuncha beradi. Sharq madaniyatida mushoorot odobi, albatta, muloqat jarayonida juda katta o'rin tutadi. Bu odob, birinchi navbatda, yosh avlodga bilimlarnigina berib qolmay, balki turli ijtimoiy muloqot va munosabatlarni ham o'rgatadi. Mushoorot odobi o'zida, avvalo, so'zlashuv madaniyati, boshqa odamlarni hurmat qilish, ehtiyotkorlik bilan muloqot qilish kabi jihatlarni o'z ichiga oladi. Sharqona mushoorot odobi, masalan, kattalar bilan gaplashish, xushmuomala bo'lish, yomon so'zlardan qochish, barchaga e'tibor qaratish kabi odob-axloq qoidalarini o'rgatadi. Bu masalalar muloqotda odamlar o'rtasida ijtimoiy tuzilmani va o'zaro hurmatni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Sharq an'analarida mushoorot jamiyatni boshqarishning eng muhim usullaridan biri sifatida qaralgan. **Abu Ali Ibn Sino** “Aqlli odamlar doim maslahatlashib ish tutadilar, chunki har bir insonda bilimsizlikning bir qismi mavjuddir”[3], deb ta'kidlaydi. Bu esa mushoorotning inson hayotidagi muhim o'rnini ko'rsatadi. Shu bilan birga, bu odob turli ko'rinish va nomlarda bayon etiladi. Jumladan, Al Forobiyning “Fozil odamlar shahri” asarida asosiy g'oya – fozil kishilar obrazi. U kim bo'lishidan qat'iy nazar shohmi, gadomi, oddiy fuqaromi fozil kishidir. Shaharning fozil kishilari bir-birlariga nisbatan hurmat va izzatda bo'ladilar. Ota-ona va farzand, ustoz va shogird, do'stlar, qarindoshlar o'rtasida sharqona nazokat, mehr va ehtirom mavjud. Forobiy asarida bundan bir necha asr ilgari ham ota-bobolarimizning ma'naviyati naqadar yuksak bo'lganligi va bu avlodlarga o'rnak bo'lishi haqida ta'kidlanadi. **Onore de Balzak**

“Xushmuomalalik va kamtarlik kishining chinakam ma’rifatli ekanligidan dalolat beradi” deydi hamda ingliz donishmandi **Jon Libbok** “Odamlar boodoblilik yordamida hattoki kuch bilan erishish mumkin bo’lmagan g’alabalarga erishishi mumkin”ligini aytadi. Demak, muosharat odobi nafaqat milliy an’analimiz va urf-odatlarimizning ko’zgusi bo’lgan, balki turkiy xalqlarning noyob insoniy fazilati sifatida e’tirof etilgan.

Zamonaviy davrda mushoorot odobi korxona va tashkilotlar faoliyatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Samarali boshqaruv va jamoaviy ishlarda har bir ishtirokchining fikrini hurmat qilish, ochiq va samarali muloqat qilish zarurdir. Bu nafaqat ish samaradorligini oshiradi, balki jamoada ijobiy muhit yaratishga xizmat qiladi.

Muloqat jarayonida yuzaga keladigan kelishmovchiliklarni sharqona odob qoidalari asosida hal qilish insonlar o’rtasidagi o’zaro ishonchni mustahkamlaydi. Sharqona tarbiya insonlarni sabr-toqatli bo’lishga, qarama-qarshiliklarga oqilona yondashishga va ularni tinch yo’l bilan hal qilishga o’rgatadi. Jaloliddin Rumiylar “Odamlar o’rtasidagi ixtiloflarni muloqot orqali hal qilish, qalblarni birlashtirishning eng yaxshi yo’lidir”[4], deya ta’kidlaydi. Bu fikr hozirgi kunda ham o’z ahamiyatini yo’qotmagan.

Xulosa

Sharqona tarbiya va mushoorot odobi muloqat madaniyatining ajralmas qismidir. U insonlarning o’zaro munosabatlarini mustahkamlashga, jamiyatda mehr-oqibat va tinchlikni ta’minlashga xizmat qiladi. Shavkat Mirziyoyevning inson qadr-qimmatini ulug’lash borasidagi tashabbuslari ham aynan sharqona an’analarni zamonaviy hayotga moslashtirishni nazarda tutadi. Sharq allomalarining merosi esa muloqat madaniyatini yuksaltirishda bebaho manba bo’lib xizmat qiladi. Shuningdek, sharqona tarbiya va mushoorot odobi jamiyatda ijtimoiy tuzilmani mustahkamlashda, o’zaro hurmat va anglashuvni rivojlantirishda muhim rol o’ynaydi. Bu qadriyatlar nafaqat o’quvchilarda, balki barcha jamiyat a’zolarida axloqiy, psixologik va ijtimoiy me’yorlarni shakllantirishga yordam beradi. Sharqona tarbiya, oilaviy qadriyatlar va

madaniyatga asoslangan holda, yoshlarni o'zining salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishga, ularga hurmat va mehr-muhabbat bilan yondashishga, shaxsiyatni rivojlantirishga qaratilgan. Mushoorot odobi esa, shaxsning jamiyatdagi o'rni va axloqiy darajasini belgilashda muhim ahamiyatga ega. Muloqot jarayonida mushoorot odobi o'quvchilarga, shaxslar o'rtasidagi munosabatlarda hurmat va e'tibor ko'rsatishni, hissiyotlarni nazorat qilishni, to'g'ri so'zlashuvni va boshqa odob-axloq qoidalarini o'rgatadi. Bu qadriyatlar, ayniqsa, zamonaviy jamiyatda o'zgaruvchan ijtimoiy sharoitlarga moslashishda, ijtimoiy integratsiyani rivojlantirishda, bir-biriga hurmat va ishonch asosida muloqot qilishda o'zining ahamiyatini yo'qotmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev, Sh. M. (2023). Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili davlat dasturi doirasidagi ma'ruzalar va chiqishlar.
2. Abu Nasr Forobiy. (IX-X asr). Fozil odamlar shahri. Muloqat va xushmuomalalik haqida fikrlar – 68-70-betlar
3. Abu Ali Ibn Sino. (X-XI asr). Falsafiy risolalari. Mushoorot va maslahatning ahamiyati haqida – 35-bet.
4. Jaloliddin Rumiy. (XIII asr). Masnaviy. Kelishmovchiliklarni hal qilish va qalblarni birlashtirish haqida hikmatlar – 145-147-betlar.
5. G'afurov, I. (2021). "Sharqona tarbiya va globallashuv jarayonidagi odob-axloq qoidalari". Ma'naviyat jurnali, 4(12), 34-40.
6. Qodirova, M. (2022). "Mushoorot odobining zamonaviy boshqaruvdagi o'rni". Ijtimoiy fanlar, 3(7), 25-30.
7. Karimov, A. (2020). "Internet muloqoti va odob-axloq masalalari". Zamonaviy jamiyatda muloqat madaniyati, 2(5), 18-22.